

Αριθμ. Πρωτ. ΑΝΑΦΟΡΩΝ: 3984
Ημερομ. Κατάθεσης: 1/10/2021

ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Χρήστος Δερμεντζόπουλος
Βουλευτής Έβρου – Νέα Δημοκρατία

24.09.2021

ΑΝΑΦΟΡΑ

Προς: - Υφυπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων κα Δόμνα Μιχαηλίδου
- Υπουργό Εσωτερικών κ. Μάκη Βορίδη

Θέμα: «Προβλήματα των Προσχολικών Ιδιωτικών Δομών και ανάγκη επανεξέτασης του χρονικού ορίου που ορίζει την ηλικία του βρέφους».

Σας επισυνάπτω επιστολή - αίτημα του Σωματείου Επαγγελματιών Ιδιωτικών Κέντρων Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, με την οποία εκθέτει τα προβλήματα των προσχολικών ιδιωτικών δομών και αιτείται την επανεξέταση του χρονικού ορίου που ορίζει την ηλικία των βρεφών για την είσοδο τους στις δομές.

Παρακαλούμε για την τοποθέτηση σας.

Ο αναφέρων βουλευτής

Χρήστος Δερμεντζόπουλος

Ακολουθεί η επιστολή:

ΣΩΜΑΤΕΙΟ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΩΝ ΙΔΙΩΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ
ΑΓΩΓΗΣ & ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΑΝ. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ - ΘΡΑΚΗΣ
Διεύθυνση: ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΒΕ Ανθ. Μιλτ. Γεωργίου 24, Ξάνθη
Τηλ & Φαξ 2541071240 • e-mail kosmidisant@gmail.com

Αλεξανδρούπολη, 21/09/2021

Προς τον βουλευτή Ν. Έβρου
Κύριο Δερμεντζόπουλο Χρήστο

Θέμα: «Προβλήματα των Προσχολικών Ιδιωτικών Δομών και Επιστημονική Τεκμηρίωση της ανάγκης μείωσης της ηλικίας του βρέφους στην ηλικία των δύο ετών από τα 2,5 χρόνια που ισχύει σήμερα (αρ. 1, παρ. 2 Υ/Α 11828/17, ΦΕΚ 1157/4.4.2017)»

Κύριε βουλευτά,

Ως ιδιοκτήτες βρεφικών, βρεφονηπιακών και παιδικών σταθμών κρίνουμε πως τα τελευταία χρόνια αναδείχθηκε η **ανάγκη επανεξέτασης του χρονικού ορίου** που ορίζει την ηλικία του βρέφους.

Όπως γνωρίζετε, αρκετοί παράγοντες διαμόρφωσαν νέα δεδομένα, τα οποία επηρέασαν και –προσεχώς- θα επηρεάσουν ακόμη περισσότερο όλες τις Δομές Προσχολικής Αγωγής και Εκπαίδευσης.

Με την επιστολή αυτή καθώς επίσης και με την κατάθεση της επιστημονικής άποψης του **Θωμά Μπάκα**, Αναπληρωτή Καθηγητή Εκπαιδευτικής Πολιτικής και Διοίκησης της Εκπαίδευσης στο Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων, ο οποίος ανταποκρίθηκε στο αίτημα της ΠΟΣΙΠΣ και κατέθεσε τις προτάσεις του μετά από σοβαρή έρευνα και μελέτη των δεδομένων, θα προσπαθήσουμε να σας εξηγήσουμε τις αιτίες που μας υποχρεώνουν τη **‘διόρθωση’ των ηλικιών**.

Στο σημείο αυτό κρίνουμε σκόπιμο πριν σας εκθέσουμε τα προβλήματα που έχουν προκύψει τα τελευταία χρόνια, να σας γνωρίσουμε τον κλάδο που εμείς υπηρετούμε εδώ και πολλές δεκαετίες.

Η ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΚΛΑΔΟΥ ΜΑΣ

Οι Ιδιωτικές Προσχολικές Δομές (Βρεφονηπιακοί και Παιδικοί Σταθμοί) σε ολόκληρη τη χώρα είναι περίπου **1.500**. Από αυτές, οι **450 έχουν πάρει και άδεια**

Συστεγασμένου Νηπιαγωγείου από το Υπουργείο Παιδείας μετά την καθιέρωση της υποχρεωτικής Προσχολικής Εκπαίδευσης.

Οι Δομές αυτές φιλοξενούν **75.000 – 80.000 Βρέφη και Νήπια**, κάθε χρόνο.

Το ποσοστό των Βρεφικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών δεν ξεπερνά το ποσοστό του 10%.

Ο Μέσος Όρος δυναμικότητας ανά δομή είναι **50 παιδιά**.

Ο Μέσος Όρος Εργαζομένων ανά δομή είναι **6-10 Συνεργάτες**.

Το Σύνολο των Εργαζομένων είναι **14.500 σε διάφορες ειδικότητες**

Ο ετήσιος Μέσος Όρος Τζίρου είναι από **180.000 έως 300.000 € ανά δομή**.

Το 90% των Ιδιοκτητών είναι Γυναίκες (Γυναικεία Επιχειρηματικότητα).

Συνεπώς, με τα ελληνικά πρότυπα ανήκουμε στις μικρομεσαίες επιχειρήσεις. Έχουμε όμως μία σημαντική και μοναδική διαφορά από τις άλλες όμοιες:

Εμείς διαμορφώνουμε χαρακτήρες και σφυρηλατούμε διαχρονικές αξίες στους αυριανούς πολίτες.

Μετά τη γνωριμία του κλάδου μας, ας δούμε τα **προβλήματα** τα οποία δυσκολεύουν την εξέλιξη και την ποιότητα της προσφοράς αυτών που στάζουν καθημερινά την ψυχή τους στην ψυχή και την καρδιά των παιδιών που τους εμπιστεύονται οι Γονείς.

ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΠΡΩΤΟ

Το Δημογραφικό. Το θέμα είναι γνωστό. Δεν υπάρχει όμως εθνική πολιτική και τα μέτρα που αποφασίζονται δεν έχουν ούτε όραμα ούτε δημιουργούν τομές, απλά διαιωνίζουν την προχειρότητα. Ενώ υπάρχουν προτάσεις, δεν υπάρχει διάλογος.

ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟ

Ο κλάδος υπάρχει στην ελληνική κοινωνία 50 χρόνια, αλλά **δεν υπάρχει Ειδικός Φορέας Διαχείρισης** όπως π.χ. «**ΔΗΜΟΣΙΟ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Δ.Ι.Π.Α.Ε**», ο οποίος στελεχωμένος από εξειδικευμένα στελέχη θα έχει άποψη και θα διαμορφώνει τις εξελίξεις για ΟΛΟΥΣ τους εμπλεκόμενους με την προσχολική ηλικία.

ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΡΙΤΟ

Η αρμοδιότητα σήμερα 6 Υπουργείων να ασχολούνται και να εμπλέκονται στο ίδιο αντικείμενο δίχως ενιαίο θεσμικό πλαίσιο, διαμορφώνουν πολλές γκρίζες ζώνες, διαιωνίζοντας την προχειρότητα και στασιμότητα του Κλάδου.

ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΕΤΑΡΤΟ

Το αυστηρό πλαίσιο ίδρυσης και λειτουργίας βρεφικών τμημάτων (εμείς ούτε διαφωνούμε γι' αυτό, ούτε ζητάμε αλλαγές) έχει ως αποτέλεσμα την ανταπόκριση μικρού ποσοστού Ιδιοκτητών στην Ίδρυση Βρεφονηπιακών Σταθμών.

ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΠΕΜΠΤΟ

Η καθιέρωση της υποχρεωτικότητας στην προσχολική εκπαίδευση χωρίς διάλογο, δίχως κτιριολογικές υποδομές με δεδομένη την απουσία παιδαγωγικών προγραμμάτων καθώς και την απουσία πανεπιστημιακού έμπυχου δυναμικού σημαίνει τη **συρρίκνωση των φιλοξενούμενων** μέχρι σήμερα ηλικιών στους Βρεφονηπιακούς – Παιδικούς Σταθμούς και τη **μη βιωσιμότητα** όσων θα αντέξουν ακόμη, άγνωστο για πόσο διάστημα.

Εμείς στηρίζουμε την **προσβασιμότητα και καθολικότητα με προϋποθέσεις** και όχι την υποχρεωτικότητα, τουλάχιστον μέχρι να δημιουργηθούν οι απαραίτητες υποδομές, όπως προβλέπει ο Ν. 1566/1985.

ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΕΚΤΟ

Η επί 8ετία προσπάθεια της Π.Ο.Σ.Ι.Π.Σ. με εκατοντάδες υπομνήματα τα οποία ουδέποτε απαντήθηκαν παρότι οι παραλήπτες ήταν αρκετοί, το περιεχόμενο αυτών είχε ουσιαστικές προτάσεις στη βάση οργανωμένου χρονοδιαγράμματος, είχαν τελικό αποδέκτη τα παιδιά και την ποιοτική τους διαπαιδαγώγηση, όμως από τους αρμόδιους φορείς ουδέποτε αξιοποιήθηκαν.

ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΕΒΔΟΜΟ

Η πρόσφατη επιστημονική 4^η Ημερίδα της Π.Ο.Σ.Ι.Π.Σ. ανέδειξε την **προχειρότητα της Διοίκησης από το 1926 μέχρι σήμερα**, όπως ο Καθηγητής - εισηγητής κ. **Θωμάς Μπάκας** ανέδειξε και ανέλυσε τα όρια των ηλικιών διαχρονικά. Η εμμονή στην προχειρότητα και την άρνηση ουσιαστικού διαλόγου δείχνουν αφενός την απουσία γνώσης για τα στάδια εξέλιξης του παιδιού, και αφετέρου την άγνοια των σύγχρονων κοινωνικών αναγκών και τη μη διάθεση να μελετηθούν τα νέα δεδομένα και να δοθούν οι απαραίτητες λύσεις.

Κύριε Δερμεντζόπουλε,

Ολοκληρώνοντας το υπόμνημα αυτό, ζητάμε από εσάς να **τολμήσετε τις τομές που έχει ανάγκη και ο κλάδος και η κοινωνία** και να είστε σίγουρος ότι θα σας ευγνωμονούν οι Γονείς, οι Παιδαγωγοί και τα Παιδιά.

Προτείνουμε να συσταθεί **ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ** με χρονική δέσμευση, συγκεκριμένους στόχους και διαχρονικό όραμα για έναν **τεκμηριωμένο ουσιαστικό διάλογο** από μηδενική βάση και να είστε σίγουρη ότι η **προσφορά σας θα είναι ανεκτίμητη**.

Η επιστολή αυτή έχει αποσταλεί και στην υφυπουργό Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων Κα Δόμνα Μιχαηλίδου στις 14/02/2020.

Παραμένουμε στη διάθεσή σας για οποιαδήποτε διευκρίνηση,

Το Δ.Σ. Του ΣΕΙΚΕΠΑΕ,

Η Πρόεδρος
Δέσποινα Λεγγέτση

Η Γεν.Γραμματέας
Μαρίνα Μπαδιανούδη

Η Ταμίας
Θεοπούλα Γκρόζου

Το μέλος
Κυριακούλα Κυριαλάνη

Το μέλος
Χατζοπούλου Χρύσα

**Ποιοι λόγοι συνηγορούν για τη μείωση της ηλικίας ένταξης των βρεφών
στους Βρεφικούς Σταθμούς, από τα 2.5 στα 2 έτη.**

Θωμάς Μπάκας
Αναπληρωτής Καθηγητής
*Εκπαιδευτικής Πολιτικής και Διοίκησης της Εκπαίδευσης
Πανεπιστημίου Ιωαννίνων*

1. Εισαγωγή

Από το τέλος του 18^{ου} και σε όλη τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα στις βιομηχανικές χώρες της Ευρώπης που προχωρούσαν στην εποχή της εκβιομηχάνισης, δημιουργούνταν ιδρύματα υποδοχής για τα νήπια των φτωχών εργαζομένων γονέων, ή για τα ορφανά, προσφέροντάς τους περίθαλψη, τροφή και ασφάλεια.

Στη χώρα μας κατά τον προηγούμενο αιώνα, τον 20^ο και ειδικότερα από τα μέσα της 3^{ης} δεκαετίας του, μετά την Μικρασιατική καταστροφή, σημειώθηκαν οι πρώτες κρατικές ενέργειες για την προσχολική αγωγή στους παιδικούς σταθμούς, αφού το προηγούμενο διάστημα το ενδιαφέρον του κράτους δεν είχε σημειωθεί και είχε αφεθεί η προστασία και η φροντίδα στην οικογένεια και σε φιλανθρωπικά σωματεία. Μέχρι εκείνη την περίοδο η προσχολική αγωγή των βρεφών και νηπίων δεν ήταν στις προτεραιότητες του ελληνικού κράτους και βρισκόταν στην αφάνεια.

Αλλά και την επόμενη περίοδο που ακολούθησε μέχρι και τις μέρες μας, την κατάσταση της περιθωριοποίησης της προσχολικής αγωγής των βρεφών και νηπίων, περιγράφουν και καθορίζουν όλα τα στατιστικά στοιχεία για τον ανεπαρκή αριθμό των παιδικών σταθμών, την έλλειψη κατάλληλων κτιρίων για την παραμονή των βρεφών και των νηπίων, αλλά και για τα θέματα κατάρτισης του ειδικού παιδαγωγικού προσωπικού.

Μετά την ψήφιση του πρώτου θεσμικού πλαισίου για τους παιδικούς σταθμούς που έγινε με το ΝΔ της 28^{ης} Φεβρουαρίου 1926, (ΦΕΚ 379Α'), άρχισε σταδιακά και με μικρά βήματα το κράτος να επεκτείνει σε όλη τη χώρα το θεσμό της παιδικής προστασίας και προσχολικής αγωγής, επέκταση η οποία οφείλονταν και σε άλλους κοινωνικούς λόγους.

Η ίδρυση και λειτουργία των παιδικών σταθμών ξεκίνησε τότε σαν ένα ίδρυμα φιλανθρωπικού-προνοιακού πρότυπου φύλαξης των μικρών παιδιών το οποίο διατηρήθηκε σε όλη την πορεία επέκτασής τους και αναπτύχτηκε ελάχιστα. Χαρακτηριστική εικόνα μας δίνει το γεγονός ότι 10 χρόνια αργότερα, το 1936, λειτουργούσαν στην Ελλάδα μόνο 8 κρατικοί παιδικοί σταθμοί, διότι στον τομέα της πρόνοιας η κρατική πολιτική ενίσχυε κυρίως την ιδιωτική πρωτοβουλία και υποστήριζε την ίδρυση παιδικών σταθμών από φιλανθρωπικές ενώσεις και ιδρύματα κοινωφελούς χαρακτήρα και το ίδιο το κράτος απουσίαζε παντελώς, (Παπαπροκοπίου, 2003: 45).

Σε ότι αφορά δε τα παιδιά ηλικίας κάτω των τριών ετών, αυτά αγνοούνται εντελώς από την κρατική μέριμνα, αφού στο νόμο είχε ψηφιστεί διάταξη να γίνονται δεκτά στους παιδικούς σταθμούς νήπια με ηλικία από τριών μέχρι επτά ετών.

Από τότε μέχρι και σήμερα το θέμα της προσχολικής αγωγής στη χώρα μας, που αφορά το παιδί από τη γέννησή του μέχρι και την ένταξή του στο σχολείο, στην υποχρεωτική εκπαίδευση και προσφέρεται από βρεφικούς, βρεφονηπιακούς, παιδικούς σταθμούς και νηπιαγωγεία, δεν έχει αντιμετωπισθεί στις πραγματικές και κοινωνικές διαστάσεις του, (Ηλιού, 1986: 40).

Επιγραμματικά θα μπορούσαμε να επισημάνουμε μερικές ιδιαιτερότητες στο θέμα των φορέων υποδοχής, φροντίδας και αγωγής των παιδιών προσχολικής ηλικίας, όπως:

- Ποσοτική ανεπάρκεια των ανάλογων ιδρυμάτων.
- Γενικευμένη άγνοια των πραγματικών αναγκών της πρώτης παιδικής ηλικίας.
- Μετατόπιση της κρατικής και κοινωνικής ευθύνης στις γυναίκες και κυρίως στις μανάδες αλλά και στις γιαγιάδες.

Μια συνοπτική αναδρομή της προσχολικής αγωγής στη χώρα μας, δείχνει πολύ καθαρά τους αναχρονισμούς και τις αδυναμίες που χαρακτήριζαν και εν μέρει συνεχίζουν να χαρακτηρίζουν την κατάσταση σε πολλά σημεία, (Ηλιού, 1986: 41-51).

Πριν αναπτύξω την κατάσταση που επικράτησε μέχρι σήμερα σε ότι αφορά τις ηλικίες των παιδιών που εντάχθηκαν στους παιδικούς σταθμούς θα επιχειρήσω μια θεωρητική προσέγγιση της διάκρισης της παιδικής ηλικίας σε περιόδους ή στάδια ανάπτυξης.

2. Η διαίρεση της ηλικίας των παιδιών σε περιόδους.

Η ύπαρξη σταδίων, περιόδων, ή φάσεων στην εξελικτική πορεία του παιδιού είναι ένα γεγονός αναμφισβήτητο. Ο κίνδυνος μόνο είναι από μια σχηματοποίηση των σταδίων αυτών για την οποία μιλούν οι διάφοροι ψυχολόγοι, είτε συμφωνούν, είτε διαφωνούν στα χρονικά όρια. Η συμφωνία των ψυχολόγων στη σχηματοποίηση των σταδίων οφείλεται πολλές φορές σε μια ομαδική αυταπάτη. Από την άλλη όμως πλευρά η διαφωνία οφείλεται κατά πολύ σε διαφορετικές απόψεις από τις οποίες εξετάζουν το παιδί οι διάφοροι ψυχολόγοι και στο ότι ερευνούν παιδιά από διαφορετικά περιβάλλοντα.

Για τους λόγους αυτούς ο ψυχολόγος Maurice Debesse διατύπωσε, πριν από αρκετά χρόνια, την άποψη ότι πρέπει να χαλαρώσουν τα αυστηρά όρια των σταδίων, γιατί η αυστηρή σχηματοποίηση δεν αφήνει περιθώρια για μια παρατήρηση των ατομικών διαφορών, που οφείλονται στην ιδιοσυγκρασία των παιδιών ή στην επίδραση του περιβάλλοντος, δίχως όμως να μας ξεφύγει η λειτουργική ενότητα στις διαδοχικές εξελικτικές φάσεις του παιδιού, (Debesse, 1973:50).

Ο πρώτος που σύστησε τη συγκέντρωση και ομαδική αγωγή των νηπίων ηλικίας 3-6 ετών, πριν από 2500 χρόνια, ήταν ο Πλάτωνας, ο οποίος στο βιβλίο του «Πολιτεία» τόνισε τη σημασία των πρώτων χρόνων της παιδικής ηλικίας, αλλά και την ευθύνη που έχει η Πολιτεία για την αγωγή των νηπίων, (Κυριαζοπούλου-Βαληνάκη, 1^{ος}, 1977: 23).

Στο 3^ο βιβλίο της «Πολιτείας», αλλά και στα δύο πρώτα βιβλία των «Νόμων» ο Πλάτωνας αναφέρεται στην αναγκαιότητα της συγκέντρωσης των νηπίων σε κατάλληλο για τη φύση τους ίδρυμα και την ανατροφή τους με παιγνιώδη τρόπο.

Ο Πλάτωνας επισήμανε πρώτος, πως η αγωγή των παιδιών της προσχολικής ηλικίας, 3-6 χρόνων, πρέπει να αρχίζει πολύ νωρίς, αλλά και να ασκείται σε κατάλληλο περιβάλλον, (Κυριαζοπούλου-Βαληνάκη, 1^{ος}, 1977: 24).

Απέδιδε μεγάλη σημασία στην έναρξη της αγωγής από το πρώτο έτος της ηλικίας του παιδιού και πίστευε ότι κατά τα τρία πρώτα έτη μπαίνουν οι βάσεις ολόκληρου του οικοδομήματος της μόρφωσης του χαρακτήρα και της σωματικής ανάπτυξης του παιδιού, (Κυριαζοπούλου-Βαληνάκη, 1^{ος}, 1977: 25).

Σε ότι αφορά τις διαιρέσεις της νεανικής ηλικίας του ανθρώπου, μετά τον Πλάτωνα, οι περισσότερες από τις μεταγενέστερες ανάγονται στον Ρουσό (J.J. Rousseau), αν και στις λεπτομέρειες έχουν διαφορές από αυτόν.

Κάθε ένα από αυτά τα στάδια ή φάσεις της νεανικής ηλικίας έχει τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του, αν και όπως είναι φυσικό δεν είναι δυνατόν να περιορίζεται ακριβώς, ούτε προς τα πάνω, ούτε προς τα κάτω, διότι κάτι το οποίο υπήρξε κάποτε παραμένει σε κάποιο βαθμό και κατά τα επόμενα στάδια, (Καλλιάφας, 1956: 113).

Με βάση τα πορίσματα διαφόρων ερευνών που έχουν γίνει μέχρι σήμερα στις επιστήμες της Σωματολογίας του ανθρώπου, της Βρεφοκομίας, της Παιδιατρικής και της Ψυχολογίας διακρίνονται διάφορα στάδια ανάπτυξης του ατόμου, όπως τα στάδια της **σωματικής, κινητικής, πνευματικής, συναισθηματικής και κοινωνικής ανάπτυξης**. Αυτά τα στάδια, τα οποία και η κοινωνία μέσα από τους αιώνες την ίδια ονομασία τους δίνει, είναι της **βρεφικής, νηπιακής, παιδικής, προεφηβικής, εφηβικής, νεανικής κλπ ηλικίας**.

Με αυτή τη διαίρεση για τις ηλικίες από τη γέννηση του παιδιού μέχρι τα 6 χρόνια, στον τομέα της **πνευματικής εξέλιξης** διακρίνονται τα εξής στάδια:

α) **Βρεφικής ηλικίας από 0-18 ή 24 μηνών**, με βασικό γνώρισμα τις κληρονομικές ρυθμίσεις της αισθητηριοκινητικής νοημοσύνης.

β) **Συμβολικής σκέψης, από 2- 4 ετών**, με βασικό γνώρισμα τη χρησιμοποίηση συμβόλων αντί πραγμάτων, όταν αυτά απουσιάζουν.

γ) **Διαισθητικής σκέψης, από 4-6 ή 7 ετών**, στο οποίο το νήπιο κυριαρχείται από τον εγωκεντρισμό, (Στυλιάρης, 1974: 12).

Σύμφωνα με άλλη διαίρεση η **παιδική ηλικία 0-6 ετών** διακρίνεται σε δύο περιόδους, στην **πρώτη παιδική ηλικία από 0-2 ετών** και στη **δεύτερη παιδική ηλικία από 2-6 ετών**, (Debesse, 1973:32-49).

Στην περίοδο αυτή της **πρώτης παιδικής ηλικίας**, από τη γέννηση μέχρι τα **2 έτη ή 24 μήνες** διαπλάθονται οι διάφοροι τύποι εκδήλωσης, το παιδί γνωρίζει τα πρόσωπα που το περιστοιχίζουν, τους χαμογελά και σχηματίζονται οι συνειρμικές αντανακλάσεις (Καλλιάφας, 1956: 114).

Στη **δεύτερη περίοδο της παιδικής ηλικίας από 2-6 ετών**, το παιδί παθαίνει βαθιές μεταμορφώσεις, ξεχειλίζει από έντονη συναισθηματική απόχρωση και παύει πλέον να έχει τα γνωστά χαρακτηριστικά του βρέφους. Η ηλικία αυτή σύμφωνα με τον Αριστοτέλη είναι η ηλικία του παιχνιδιού, το οποίο θεωρεί αναντικατάστατο μέσο για τη φυσική ανάπτυξη των παιδιών, (Κυριαζοπούλου-Βαληνάκη, 1^{ος}, 1977: 28).

Το παιδί της βρεφικής ηλικίας από τη γέννηση μέχρι τα δύο χρόνια (0-2)

Στη φάση αυτή, η οποία είναι η πιο σύντομη από όλες τις άλλες περιόδους της ατομικής ζωής του παιδιού, πραγματοποιούνται οι πιο εντυπωσιακές αλλαγές. Σε καμιά άλλη αναπτυξιακή περίοδο δε γίνεται τόσο μεγάλη ποσοτική και ποιοτική πρόοδος. Το κύριο αναπτυξιακό επίτευγμα της περιόδου αυτής είναι η μετάβαση από την απόλυτη εξάρτηση από τους ενηλίκους, σε κάποιο βαθμό ανεξαρτησίας και αυτονομίας, (Παρασκευόπουλος, τόμος 1: 127).

Η περίοδος ανάμεσα στη γέννηση και την ηλικία των **δύο ετών** είναι μια εποχή μεγάλων αλλαγών, όπου τα παιδιά εξελίσσονται από ένα στάδιο της πλήρους εξάρτησης σε ένα στάδιο αρκετής ανεξαρτησίας, (Fhyllis M. Click, 2005: 185).

Κατά τη βρεφική ηλικία, 0-2 ετών, η ανάπτυξη γίνεται με βάση σταθερά και προκαθορισμένα στάδια. Είναι στερεότυπη και ομοιόμορφη. Αν και το γεγονός αυτό δίνει την εντύπωση ότι η συμπεριφορά είναι αυτογενής, αποτέλεσμα της ωρίμανσης, εν τούτοις ο ρόλος των εμπειριών και του περιβάλλοντος παραμένει καθοριστικός, (Παρασκευόπουλος, τόμος 1: 128).

Στο διάστημα αυτό το βρέφος αναπτύσσεται κινητικά με ταχύτατους ρυθμούς, που δεν είναι ίδια για όλα τα παιδιά, γιατί το καθένα αναπτύσσεται με τους δικούς του ρυθμούς, (Αμερικανική Παιδιατρική Εταιρεία, 2000: 218).

Ειδικότερα η ανάπτυξη που επιτελείται κατά τομείς στα 2 πρώτα χρόνια της ζωής μπορεί να συνοψιστεί στα εξής:

Στο **σωματικό και κινητικό τομέα**, στον οποίο πραγματοποιούνται πολλές αλλαγές στην εξωτερική μορφή του σώματος και τις κινητικές δεξιότητες, όπως η υπερνίκηση της βαρύτητας του σώματος και η απόκτηση της όρθιας στάσης και μετατόπισης στο χώρο, αποκτώντας την ικανότητα να κινείται αυτόβουλα, να εξερευνά το περιβάλλον του και να αυτοεξυπηρετείται. Το μεγαλύτερο επίτευγμα που θα κάνει μέσα στο 2^ο χρόνο θα είναι η τελειοποίηση της τεχνικής του βαδίσματος.

Στην ανάπτυξη αυτού του τομέα παρουσιάζονται αρκετές ατομικές διαφορές καθώς επίσης και διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλλα, με τα αγόρια να προηγούνται σε όλες τις σωματικές παραμέτρους.

Στην ανάπτυξη των κινητικών δεξιοτήτων οι επιστήμονες θεωρούν ότι συμβάλει και η εμπειρία και ότι δεν είναι καθαρά θέμα ωρίμανσης, διότι κατά τη διαδικασία της ωρίμανσης βρίσκονται σε αλληλεξάρτηση και πολλοί άλλοι παράγοντες που τις επηρεάζουν. Σε αυτούς τους παράγοντες συγκαταλέγονται: Η ψυχική υγεία, η διατροφή και η κληρονομικότητα του βρέφους καθώς και το πολιτισμικό και οικογενειακό περιβάλλον που προσφέρουν τα ερεθίσματα και τις ευκαιρίες για μάθηση και άσκηση, (Δημητρίου-Χατζηγεοφύτου, 2001: 315-316).

Στο **γνωστικό τομέα**, το βρέφος, ενώ έρχεται στον κόσμο χωρίς να έχει συνείδηση του εαυτού του και του κόσμου, σύντομα κατορθώνει να βάλει κάποια τάξη και να επενεργεί αποτελεσματικά στο περιβάλλον του.

Στο **γλωσσικό τομέα**, κατορθώνει από το κλάμα και τους πρώτους εκρηκτικούς ήχους και τους λαρυγγοφαρυγγικούς ψελλισμούς να παράγει από τον πρώτο μήνα την πρώτη φωνούμενη λέξη, αλλά ο λόγος του θα παραμένει ελλειμματικός. Η μη λεκτική επικοινωνία είναι ένας προσωρινός τρόπος έκφρασης μέχρις ότου μάθει να διατυπώνει αυτό που θέλει να πει με λέξεις. Τα γουργουρητά και οι στριγκλιές των προηγούμενων μηνών αντικαθίστανται πλέον από αναγνωρίσιμες συλλαβές. Το λεξιλόγιο είναι ακόμη περιορισμένο, αλλά θα διευρυνθεί ραγδαία. Η ικανότητά του να μιλάει και να καταλαβαίνει αναπτύσσεται ακριβώς σε αυτή την ηλικία, (Αμερικανική Παιδιατρική Εταιρεία, 2000: 226).

Στο στάδιο αυτό χαρακτηριστικό γνώρισμα είναι η πρόοδος του στο λόγο, στην ομιλία. Ενώ στους 18 μήνες είχε στη διάθεσή του μερικές μόνο λέξεις απομονωμένες, στους 24 μήνες το λεξιλόγιό του είναι πιο πλούσιο και μπορεί με τις λέξεις αυτές να σχηματίζει φράσεις. Την περίοδο αυτή αφυπνίζεται η αυτοσυνείδηση και η πρόοδος στην πνευματική οργάνωση του παιδιού εξηγεί την εμφάνιση της σκόπιμης μίμησης στις ενέργειές του, μεταξύ 18-24 μηνών. Στην αρχή η μίμηση ήταν αναπαράσταση κάποιας κίνησης, ένας μιμητικός αντίλαλος και έμοιαζε με τη μίμηση του μικρού πιθήκου, (Debesse, 1973:52).

Η ικανότητα του παιδιού να χρησιμοποιεί τη γλώσσα ανθεί κατά την περίοδο αυτή και ειδικότερα μετά τον 18^ο μήνα περίπου της ηλικίας του, αρχίζει να συνδυάζει περισσότερες από μία λέξεις και να σχηματίζει απλές προτάσεις δύο ή τριών λέξεων, (Δημητρίου-Χατζηγεοφύτου, 2001: 579).

Στον **τομέα της συναισθηματικής και κοινωνικής ανάπτυξης**, θα προκύψουν μέσα στα δύο πρώτα χρόνια της ζωής σχεδόν όλες οι κύριες μορφές θετικών και αρνητικών συναισθημάτων, (αγάπη, φόβος, ζήλεια, θυμός).

Αυτά τα συναισθήματα θα συνδεθούν, από πολύ ενωρίς, περίπου από τον 7^ο ή 8^ο μήνα, μέσω ποικίλων ψυχολογικών διαδικασιών με διάφορα πρόσωπα και πράγματα του περιβάλλοντος και το βρέφος θα δείξει προσκόλληση προς το μητρικό πρόσωπο και συνακόλουθες αντιδράσεις όπως το άγχος προς τα ξένα πρόσωπα και το άγχος του αποχωρισμού. Η τάση αυτή για προσκόλληση θα επεκταθεί σύντομα και σε άλλα πρόσωπα του περιβάλλοντος: πατέρα, αδέρφια και άλλα συνοικούντα μέλη, (Παρασκευόπουλος, τόμος 1: 128).

Στην ηλικία των δύο ετών το παιδί θα έχει σχηματίσει μια πολύ συγκεκριμένη εικόνα του κοινωνικού του περιγύρου, των φίλων και των γνωστών του. Θα θεωρεί ότι βρίσκεται στο κέντρο του περιβάλλοντος αυτού. Η αντίληψή του για τον κόσμο, η εγωκεντρική, όπως ονομάζεται καθιστά αδύνατη τη συνεργασία του με τα άλλα παιδιά στο παιχνίδι. Η μοιρασιά είναι μια λέξη αδιανόητη για ένα νήπιο των δύο ετών. Πιστεύει ότι μόνο αυτό δικαιούται να αποτελεί το κέντρο της προσοχής και σε όλη τη διάρκεια του 2^{ου} έτους η συμπεριφορά του παλινδρομεί ανάμεσα σε μια έντονα εκδηλούμενη ανεξαρτησία και μια προσκόλληση πάνω στα αγαπημένα πρόσωπα, (Αμερικανική Παιδιατρική Εταιρεία, 2000: 263).

Το παιδί που διανύει αυτό το στάδιο μετά τα δύο έτη μεταβαίνει σε μια πιο ώριμη ηλικία, σέρνοντας μαζί του γραμμές χαρακτηριστικές του περασμένου σταδίου, αλλά και το προσχέδιο για μια άλλη πιο εξελιγμένη ηλικία. Στο στάδιο αυτό ο παιδαγωγός πρέπει να διευκολύνει την ανάπτυξη κάθε νέου χαρακτηριστικού, δίχως να σπάσει απότομα τους δεσμούς του παιδιού με το παρελθόν του, γιατί το παρελθόν θα αποτελέσει τη βάση που θα οικοδομήσει το μέλλον του. Υπάρχει πάντοτε αλληλουχία και συγχρόνως αλληλεξάρτηση του παλιού και του νέου στην εξέλιξη του παιδιού, (Debesse, 1973:56).

Το παιδί της δεύτερης παιδικής ηλικίας από 2-6 ετών.

Επειδή το διάστημα αυτό είναι αρκετά μεγάλο, ώστε να είναι ολοφάνερες οι διαφορές του 2χρονου νηπίου από το εξάχρονο θεωρήθηκε αναγκαία η διαίρεση του χρονικού αυτού διαστήματος σε δύο μικρότερες περιόδους.

Η πρώτη είναι από τα 2 ως τα 3 χρόνια και η δεύτερη από τα 3 ως τα 6, (Καλλιάφας, 1956: 116).

Η περίοδος από το 2^ο μέχρι το 3^ο έτος.

Μετά τα δύο χρόνια το μικρό παιδί παύει πλέον να έχει τα χαρακτηριστικά του βρέφους. Στη φάση αυτή από τα δύο ως τα τρία χρόνια και σπάνια μέχρι και το 4^ο έτος, σχηματίζονται σταθερές παραστάσεις των πραγμάτων, φαίνεται ισχυρή ροπή για το παιχνίδι και εμφανίζεται σταδιακά, αυξανόμενη διαφοροποίηση της συναισθηματικότητας, (Καλλιάφας, 1956: 114).

Την περίοδο αυτή το παιδί μπαίνει από τη βρεφική-νηπιακή στην προσχολική ηλικία. Μεταξύ των 2^{ων} και των 3^{ων} γενεθλίων τα παιδιά ολοκληρώνουν την περίοδο της ανάπτυξης που ονομάζεται βρεφική ηλικία. Το τέλος της βρεφικής ηλικίας σηματοδύεται από αλλαγές στις βιολογικές διεργασίες, από τη διεύρυνση των σωματικών και των νοητικών ικανοτήτων και από την εμφάνιση μιας σχέσης με τον κοινωνικό κόσμο, (Cole M, Cole S, 2002: 417).

Στο τέλος της περιόδου αυτής αρχίζει να εμφανίζεται και η εσωτερική αίσθηση, δηλαδή η μνήμη και η φαντασία, όπως επίσης παρατηρούνται και οι αρχές κάποιας διανοητικής ενέργειας, (Καλλιάφας, 1956: 116).

Στο διάστημα αυτό η σωματική του αύξηση και η ανάπτυξη των κινητικών του δεξιοτήτων θα επιβραδυνθούν, αλλά παρατηρούνται εντυπωσιακές αλλαγές στο νοητικό, κοινωνικό και συναισθηματικό πεδίο. Το λεξιλόγιό του θα διευρυνθεί και θα προσπαθήσει να αποκτήσει περισσότερη ανεξαρτησία από τα υπόλοιπα μέλη της οικογένειας. Ανακαλύπτοντας ότι η κοινωνία διέπεται από κάποιους κανόνες που καλείται να εφαρμόσει, θα αρχίσει να αναπτύσσει πραγματική αυτοκυριαρχία. Η περίοδος αυτή θα είναι μια διελκυστίνδα ανάμεσα στην εμπιστοσύνη προς τους γονείς

και την ανάγκη του να κατοχυρώσει την ανεξαρτησία του, (Αμερικανική Παιδιατρική Εταιρεία, 2000: 285).

Οι κινητικές ικανότητες που αποκτά το παιδί της ηλικίας των 3 ετών, όπως να περπατάει, να τρέχει, να ανεβοκατεβαίνει σκάλες, να αναρριχάται να εξασκείται στο πήδημα, αλλά και άλλες ικανότητες δεν εμφανίζονται οπωσδήποτε σε κάθε παιδί ηλικίας 3 ετών. Αυτό συμβαίνει διότι υπάρχουν διαφορές που εξαρτώνται από το ρυθμό ανάπτυξής του όπως και από τα ερεθίσματα που αυτό προσλαμβάνει και τις δυνατότητες εξάσκησης που του παρέχονται, (Νικολάου-Παπαναγιώτου, 17).

Η περίοδος από το 3^ο μέχρι το 6^ο έτος.

Η δεύτερη περίοδος της παιδικής ή νηπιακής ηλικίας εκτείνεται από το 3^ο ως το 5^ο ή 6^ο έτος της ηλικίας. Αρχίζει με το τέλος της βρεφικής ηλικίας, όταν το παιδί παύει να είναι εντελώς εξαρτημένο και ανήμπορο, αλλά επιδιώκει και κατακτά μια αυξανόμενη αυτονομία και αυτάρκεια, και τελειώνει με την είσοδο του παιδιού στο σχολείο, όταν πλέον είναι έτοιμο να επιδοθεί στη συστηματική εργασία και μάθηση.

Ανάμεσα στα δύο αυτά χρονικά ορόσημα, πραγματοποιείται μια πλούσια εξέλιξη, με αποτέλεσμα το νήπιο να είναι εντελώς διαφορετικό από το βρέφος, (Παρασκευόπουλος, τόμος 2: 11).

Η περίοδος από το 3^ο μέχρι το 4^ο έτος.

Σ' αυτή την ηλικιακή περίοδο, των 3-4 ετών, το ενδιαφέρον των γονέων και παιδαγωγών στρέφεται προς τις πνευματικές ανάγκες των παιδιών, διότι στην ηλικία των 3 ετών αλλάζει βασικά η σκέψη του παιδιού. Τα παιδιά συνήθως αρχίζουν να παρουσιάζουν εντονότερα προβλήματα όπως, πείσμα, έντονη αντίδραση, φοβίες, προβλήματα στον ύπνο κ.α

Η νοημοσύνη του παιδιού δεν πρέπει να υποτιμηθεί, αφού μαθαίνει πολύ γρήγορα και μπορεί και με φτωχό λεξιλόγιο να κάνει μια ενδιαφέρουσα συνομιλία.

Οι συλλογισμοί και οι ερωτήσεις του είναι δείγματα ότι όλο και περισσότερο αναζητά τις αιτίες και την ουσία των πραγμάτων και όχι μόνο την επιφάνεια.

Οι αισθήσεις του λειτουργούν όχι μόνο ως δέκτες πληροφοριών, αλλά και για την επεξεργασία τους.

Τέλος τα παιδιά αυτής της ηλικιακής περιόδου αρχίζουν να αναπτύσσουν έντονα συναισθήματα και δημιουργούν συμπάθειες και φιλίες με άλλα παιδιά που μπορούν να διαρκέσουν πολύ, (Νικολάου-Παπαναγιώτου, 19).

Στην ηλικία των 3 και των 4 ετών αρχίζει μια εποχή που ο κόσμος του παιδιού θα κυριαρχείται από ζωντανή φαντασία.

Τα νηπιακά χρόνια ανήκουν πλέον στο παρελθόν, το παιδί θα αρχίσει να συμπεριφέρεται πιο ανεξάρτητα, αλλά και θα ανταποκρίνεται πιο θετικά στην παρέα των άλλων παιδιών. Σ' αυτή την ηλικία θα καλλιεργήσει ακόμη περισσότερο τις ικανότητές του και θα κοινωνικοποιηθεί. Κάνει κινήσεις αρκετά επιδέξιες, είναι δραστήριο όσο ήταν στην ηλικία των δύο ετών και το παιχνίδι του είναι πλέον πιο συγκροτημένο, και μπορεί να διασκεδάσει με παιχνίδια δράσης, όπως κυνηγητό, κρυφτό ή μπάλα με άλλα παιδιά, (Αμερικανική Παιδιατρική Εταιρεία, 2000: 328).

Δείχνει μεγάλο ενδιαφέρον να ανακαλύψει τη χρήση διαφόρων εργαλείων, όπως π.χ. το ψαλίδι για χαρτιά καθώς και υλικών όπως η πλαστελίνη, οι μπογιές και τα χρωματιστά μολύβια, (Αμερικανική Παιδιατρική Εταιρεία, 2000: 330).

Σε ότι αφορά την ομιλία του στα 3 χρόνια έχει αναπτύξει ένα λεξιλόγιο 300 ή και περισσότερων λέξεων, μπορεί να φτιάχνει προτάσεις με 5-6 λέξεις, καθώς και να

μιμείται τους περισσότερους ήχους που κάνουν οι ενήλικοι όταν μιλούν. Η γλώσσα του δίνει τη δυνατότητα να εκφράζει τις σκέψεις του και όσο πιο προχωρημένο είναι στην ομιλία και την κατανόηση της γλώσσας, τόσο περισσότερα μέσα θα έχει να σκέπτεται, να δημιουργεί και να περιγράφει τις εμπειρίες του, (Αμερικανική Παιδιατρική Εταιρεία, 2000: 331).

Η περίοδος από το 4^ο μέχρι το 6^ο έτος για τα παιδιά του νηπιαγωγείου.

Η σωματική και κινητική ανάπτυξη κατά την ηλικία αυτή έχει μεγαλύτερη ποικιλία και μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι αποτέλεσμα περισσότερο της άσκησης και της προσωπικής εμπειρίας, (Παρασκευόπουλος, τόμος 2: 14).

Οι κινητικές δεξιότητες αναπτύσσονται ραγδαία δίνοντας στο παιδιά ακόμα μεγαλύτερες δυνατότητες ανεξαρτησίας ενώ τα επιτεύγματα που συντελούνται στο γνωστικό τομέα διευκολύνουν το παιδί να κατανοήσει και να ερμηνεύσει καλύτερα όσα συμβαίνουν γύρω του. Οι γλωσσικές ικανότητες του παιδιού του επιτρέπουν να συμμετέχει σε μακροσκελείς συνομιλίες μια και τα τελευταία ίχνη των δυσκολιών του στην έκφραση και την κατανόηση του λόγου εξαφανίζονται, (Δημητρίου-Χατζηνεοφύτου, 2001: 649).

Η ανάπτυξη των νοητικών λειτουργιών συνεχίζει την πορεία που ακολούθησε κατά τη βρεφική ηλικία και αποτελεί σύμφωνα με τον Piaget την περίοδο της προσυλλογιστικής σκέψης που εκτείνεται από το 3^ο μέχρι το 6^ο έτος και αποτελείται από δύο περιόδους: α) την εννοιολογική σκέψη, 3^ο και 4^ο έτος και β) τη διαισθητική σκέψη, 5^ο και 6^ο έτος, (Παρασκευόπουλος, τόμος 2: 32).

Στον τομέα της γλώσσας οι αλλαγές που συμβαίνουν είναι καταπληκτικές. Από διάφορες έρευνες που έγιναν διαπιστώθηκε ότι η ραγδαία ανάπτυξη της γλώσσας είναι ολοφάνερη σε όλους τους τομείς της γλωσσικής επίδοσης, (Παρασκευόπουλος, τόμος 2: 68).

Η διαφοροποίηση και εξειδίκευση των συναισθηματικών αντιδράσεων του νηπίου συνεχίζεται και κατά τη νηπιακή ηλικία, κατά την οποία πρωταρχικό ρόλο στη διαμόρφωση της στάσης και των σχέσεων του ατόμου προς τα πρόσωπα και τα πράγματα γύρω του διαδραματίζει η κοινωνικοποίηση. Οι τομείς ψυχοκοινωνικής ανάπτυξης της περιόδου αυτής που παρουσιάζουν ενδιαφέρον είναι η τάση για αυτονομία και πρωτοβουλία, η διαφοροποίηση του φύλλου και οι σχέσεις με τους συνομηλίκους και το παιδικό παιχνίδι, (Παρασκευόπουλος, τόμος 2: 88-89).

Η ανάπτυξη του παιδιού αυτής της ηλικίας σημειώνει μια εντυπωσιακή πρόοδο σε σημείο ώστε τόσο η ομιλία του, όσο η κίνηση και η συμπεριφορά του να διαφοροποιούνται από αυτή των προηγούμενων ετών, (Νικολάου-Παπαναγιώτου, 23).

Ο ενθουσιασμός για κάθε τι καινούργιο, η επιθυμία του για μάθηση και η περιέργειά του είναι απεριόριστη. Έχει πολλά νέα ενδιαφέροντα και επιθυμεί ιδιαίτερα την επιβεβαίωση και αναγνώρισή του από τους ενήλικες. Έχουν καλή μνήμη και χωρίς μεγάλη προσπάθεια μαθαίνουν μεγάλες ιστορίες και παραμύθια, γι αυτό και επιθυμούν να τα ακούνε συνέχεια. Η κοινωνική του συμπεριφορά βελτιώνεται με την όλο και μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση που αποκτά. (Νικολάου-Παπαναγιώτου, 24-26).

Η σκέψη των νηπίων αυτής της ηλικίας είναι διαισθητική, δηλαδή κατά τρόπο ολικό, χωρίς αναλυτικοσυνθετική λογική ενέργεια κρίνει συλλογίζεται και αποφασίζει. Τα ενδιαφέροντά του είναι γλωσσικά και κινητικά. Δεν μπορεί να συνεργαστεί με άλλους, ούτε στα παιχνίδια, ούτε στα μαθήματα, γιατί ο φυσιολογικός εγωκεντρισμός του αποτελεί το κύριο χαρακτηριστικό γνώρισμα της νηπιακής ηλικίας, (Στυλιάρης, 1974: 358-360).

Κάτι άλλο που είναι εμφανές στο χρόνο αυτό είναι το εντυπωσιακό κύμα δημιουργικής φαντασίας που χαρακτηρίζει τη σκέψη και τα λόγια του, (Αμερικανική Παιδιατρική Εταιρεία, 2000: 342).

3. Η διαίρεση της ηλικίας των παιδιών για την ένταξή τους στους Παιδικούς Σταθμούς

Όπως αναφέρθηκε αρχικά οι σύγχρονες κοινωνικές συνθήκες δημιούργησαν την ανάγκη για τη φροντίδα των παιδιών από τη γέννησή τους μέχρι τη φοίτησή τους στην υποχρεωτική εκπαίδευση.

Καθώς ο αριθμός των εργαζομένων μητέρων και των μονογονεϊκών οικογενειών έχει αυξηθεί, η ανάγκη για προνοιακή φροντίδα των βρεφών/νηπίων έχει γίνει επιτακτική, (Fhyllis M. Click, 2005: 185).

Η φροντίδα των βρεφών είναι το πρώτο μέτρο κοινωνικής προστασίας που παίρνει το σύγχρονο κράτος για να εξασφαλίσει την ομαλή εξέλιξη του παιδιού, (Κατέβας Γ., 1998: 21)

Όσο νωρίτερα αρχίζει η διαπαιδαγώγηση ενός παιδιού, τόσο καλύτερα και αρτιότερα αποτελέσματα θα μας δώσει. Η πείρα απέδειξε ότι τα παιδιά που πηγαίνουν στον παιδικό σταθμό, ευεργετούνται πολύπλευρα, από το κατάλληλο περιβάλλον, την επίβλεψη και τις οργανωμένες απασχολήσεις τους από το παιδαγωγικό προσωπικό. Μέσα στις ευνοϊκές συνθήκες του παιδικού σταθμού εξασφαλίζεται απόλυτα η ομαλή βιολογική και ψυχολογική ανάπτυξή τους. Έτσι η προσφορά των βρεφονηπιακών σταθμών στο κοινωνικό σύνολο αποκτά ιδιαίτερη σημασία, σε σχέση με το γεγονός ότι τα πρώτα χρόνια της ζωής του παιδιού είναι κρίσιμα και αποφασιστικά για τη διάπλαση της προσωπικότητάς του και για ολόκληρη την εξέλιξή του, (Δαράκη Π., Χατζηκωνσταντίνου Φ., 1981: 70).

Οι πρώτοι παιδικοί σταθμοί που ιδρύθηκαν στη χώρα μας την περίοδο 1926-1940 είχαν στόχο «...την περίθαλψιν και μόρφωσιν των απόρων ανηλίκων ιδία δε των ορφανών πατρός τοιούτων και προς ανακούφισιν των εργαζομένων μητέρων....», (ΦΕΚ 379Α'/1926, άρθρο 1), δεν αφορούσαν όλα τα ανήλικα παιδιά και δεν προέβλεπαν ιδιαίτερα προσδιορισμένα ανώτερα και κατώτερα όρια ηλικίας των παιδιών που θα γίνονταν δεκτά.

Το επόμενο Διάταγμα εκδίδεται το 1935 με τον Α.Ν. της 5 Νοεμβρίου (ΦΕΚ 527Α,/05-11-1935) στο άρθρο 1, παραγ. 2, του οποίου προβλέπεται η ίδρυση Εθνικών Παιδικών Σταθμών σε πόλεις οι οποίες αποτελούν βιομηχανικά κέντρα, χωρίς να επιτρέπεται η ίδρυση περισσότερων από τρεις σε κάθε νομό. Ο σκοπός τους είναι για «...την ημερησίαν περίθαλψιν και μόρφωσιν των απόρων ανηλίκων των μη υπερβάντων το έβδομον έτος της ηλικίας των, ιδία δε των ορφανών πατρός τοιούτων και προς ανακούφισιν των εργαζομένων μητέρων...».

Με το δεύτερο αυτό διάταγμα επαναλαμβάνεται ο ίδιος σκοπός που προέβλεπε και το αρχικό διάταγμα του 1926, με τη διαφοροποίηση ότι τώρα προβλέπονταν ως ανώτερη ηλικία των παιδιών που θα γίνονταν δεκτά, το έβδομο έτος, χωρίς να προσδιορίζεται η κατώτερη ηλικία.

Τα ειδικότερα θέματα λειτουργίας όπως «...ο τρόπος και αι προϋποθέσεις της εισαγωγής και μορφώσεως των παιδιών...», είχε προβλεφθεί στο Ν.Δ. του 1926, άρθρο 14, και «...τα της εισαγωγής των ανηλίκων...», στο Ν.Δ. του 1935, στο άρθρο 13, να ρυθμιστούν «δια Κανονισμών του Υπουργείου Υγιεινής, Προνοίας και Αντιλήψεως».

Ο πρώτος Κανονισμός για την οργάνωση και λειτουργία των Εθνικών Παιδικών Σταθμών, που εγκρίθηκε τις 28 Μαΐου του 1937 από το Υπουργείο Κρατικής Υγιεινής και Αντιλήψεως, Διεύθυνση Δημοσίας Αντιλήψεως, Τμήμα Αγαθοεργών

καταστημάτων (Απόφαση 72148/1937), περιέγραψε στο άρθρο 1 το **σκοπό** τους με την εξής διατύπωση: *«1. Οι Εθνικοί Παιδικοί Σταθμοί σκοπούσι την ημερησίαν περίθαλψιν και μόρφωσιν των απόρων νηπίων, ιδία δε των ορφανών πατρός τοιούτων, ων αι μητέρες εργάζονται προς αντιμετώπισιν των βιοτικών των αναγκών».*

Στο δε άρθρο 2, παραγ. 1 προβλέφθηκε να εγγράφονται στους παιδικούς σταθμούς *«...νήπια εξ αμφοτέρων των φύλων, ουχί κατωτέρας ηλικίας των τριών ετών συμπεπληρωμένων, ουδέ ανωτέρας των επτά».*

Εκείνο που παρατηρεί κανείς στον πρώτο αυτό κανονισμό είναι ότι έφυγε ο όρος «*ανηλίκων παιδιών*» και καθιερώθηκε ο όρος «*νήπια*», όπως επίσης ορίστηκε ως κατώτερο όριο ηλικίας τα τρία (3) έτη και ως ανώτερο τα επτά (7) και ότι θα εγγράφονται και από τα δύο φύλα.

Το επόμενο θεσμικό πλαίσιο είναι ο Κανονισμός Λειτουργίας των Εθνικών Παιδικών Σταθμών και των Εθνικών Αγροτικών Παιδικών Σταθμών, οποίος εγκρίθηκε με την υπουργική απόφαση (ΦΕΚ 571Α/20-06-1977) και ήρθε το 1977, αφού πέρασαν 40 χρόνια από την έκδοση του πρώτου κανονισμού που έγινε το 1937.

Στο άρθρο 1 του Κανονισμού ορίζεται οι Παιδικοί Σταθμοί να έχουν ως **σκοπό** *«...την ημερησίαν ενδιαίτησιν, διαπαιδαγώγησιν και ψυχαγωγίαν των νηπίων, τα οποία λόγω απασχολήσεως της εργαζομένης μητρός των ως και των άλλων κοινωνικών αιτίων δεν δύνανται να έχουν εντός του οικογενειακού των περιβάλλοντος την δέουσαν μέριμναν και φροντίδα».*

Στο άρθρο 4 παραγ. 1 καθορίζονται τα θέματα εγγραφής των νηπίων στους Παιδικούς Σταθμούς ως εξής: *«1. Εις τους Εθνικούς Αγροτικούς Παιδικούς Σταθμούς εγγράφονται νήπια ηλικίας δύο ετών και εξ μηνών, εις δε τους Εθνικούς Παιδικούς Σταθμούς νήπια ηλικίας 3 ετών, μέχρι της υποχρεωτικής εκ του νόμου εγγραφής των εις το Δημοτικόν Σχολείον».*

Η πρώτη αλλαγή η οποία έγινε στο θεσμικό πλαίσιο του 1937 αναφέρεται στο **σκοπό** και προέβλεψε την αλλαγή και τον εμπλουτισμό του με τρεις άλλους στόχους, την ημερήσια **ενδιαίτηση, τη διαπαιδαγώγηση και την ψυχαγωγία** των νηπίων, που δεν υπήρχαν, και οι οποίοι αντικατέστησαν τους δύο σκοπούς που υπήρχαν, την ημερήσια περίθαλψη και τη μόρφωση.

Η δεύτερη αλλαγή αφορά την ηλικία των νηπίων τα οποία εγγράφονται στους Παιδικούς Σταθμούς. Για τους Αγροτικούς Σταθμούς προβλέφθηκε μόνο κατώτερη ηλικία, αυτή των **δύο ετών και εξ μηνών** και όχι ανώτερη. Στους δε Εθνικούς Παιδικούς Σταθμούς προβλέφθηκε διαφορετική κατώτερη ηλικία εγγραφής, η ηλικία των 3 ετών και ανώτερη αυτή της υποχρεωτικής εγγραφής στο Δημοτικό Σχολείο, χωρίς να προσδιορίζεται.

Το αμέσως επόμενο νομοθετικό πλαίσιο ήρθε μετά από 11 χρόνια, το 1988 με την Υπουργική Απόφαση η οποία δημοσιεύθηκε στο ΦΕΚ 546Α/02-08-1988 και εκσυγχρονίζει τον κανονισμό των παιδικών σταθμών που απέκτησαν νέα ονομασία.

Η πρώτη αλλαγή η οποία έγινε σε σχέση με το προηγούμενο θεσμικό πλαίσιο αφορούσε την **ονομασία** τους. Προβλέφθηκε στο άρθρο 1 του Κανονισμού, να ονομάζονται με το νέο θεσμικό πλαίσιο Κρατικοί Παιδικοί Σταθμοί και Κρατικοί Βρεφονηπιακοί Σταθμοί.

Μια δεύτερη αλλαγή αφορούσε το **σκοπό** τους και καθορίστηκε ως εξής: *« Οι Κρατικοί Παιδικοί Σταθμοί και οι Κρατικοί Βρεφονηπιακοί Σταθμοί, σκοπόν έχουν την ημερήσια διατροφή, διαπαιδαγώγηση και ψυχαγωγία βρεφών και νηπίων, τα οποία δεν μπορούν να έχουν στο οικογενειακό τους περιβάλλον την απαραίτητη φροντίδα, λόγω απασχόλησης των εργαζομένων γονέων τους ή λόγω άλλων κοινωνικών αιτίων».*

Εκείνο που παρατηρούμε στο νέο σκοπό είναι ότι προστέθηκαν τα βρέφη στους παιδικούς σταθμούς και ως λόγος εγγραφής προστέθηκε η φράση *«των εργαζομένων*

γονέων» σε αντικατάσταση της ρύθμισης του προηγούμενου κανονισμού του 1977 που προέβλεπε «της εργαζόμενης μητρός».

Μια τρίτη αλλαγή καθορίζεται με το άρθρο 5 παραγ 1, για την εγγραφή των παιδιών το οποίο προβλέπει τα εξής:

«1. Στους Κρατικούς Παιδικούς Σταθμούς γίνονται δεκτά παιδιά ηλικίας από 3 ετών μέχρι την ηλικία εγγραφής τους στο Δημοτικό Σχολείο, εφόσον σ' αυτούς λειτουργεί Βρεφικό Τμήμα, και σε αντίθετη περίπτωση από 2 ½ ετών

Στους Κρατικούς Βρεφονηπιακούς Σταθμούς που χωρίζονται σε τρία τμήματα, γίνονται δεκτά παιδιά ηλικίας από 8 μηνών μέχρι 1 ½ στο πρώτο τμήμα, από 1 ½ ετών μέχρι 3 ετών στο δεύτερο τμήμα και από 3 ετών μέχρι την ηλικία εγγραφής τους στο Δημοτικό σχολείο, στο τρίτο τμήμα.

Στα Βρεφικά Τμήματα των Κρατικών Παιδικών Σταθμών που χωρίζονται σε δύο ομάδες γίνονται δεκτά παιδιά ηλικίας από 8 μηνών μέχρι 1 ½ ετών στην πρώτη ομάδα, και από 1 ½ ετών μέχρι 3 ετών στη δεύτερη ομάδα».

Οι παρατηρήσεις στη τρίτη αλλαγή είναι οι εξής: α) Δίνεται η δυνατότητα με τον νέο κανονισμό των παιδικών σταθμών να εγγράφονται στους Βρεφικούς Σταθμούς και βρέφη από την ηλικία των οχτώ (8) μηνών και β) Μειώνεται η κατώτερη ηλικία εγγραφής των νηπίων από τα 3 έτη **στα 2 ½ έτη** όταν δεν λειτουργεί βρεφικό τμήμα στους παιδικούς σταθμούς.

Το θεσμικό πλαίσιο για τους παιδικούς σταθμούς άλλαξε μετά από 14 χρόνια, το **2002**, όταν αυτοί μεταφέρθηκαν στην αρμοδιότητα της τοπικής αυτοδιοίκησης και περιλαμβάνεται στον Πρότυπο Κανονισμό Λειτουργίας των Δημοτικών και Κοινοτικών Παιδικών και Βρεφονηπιακών Σταθμών, (ΦΕΚ 497Β/22-04-2002).

Ειδικότερα στο άρθρο 2 του κανονισμού ρυθμίζεται ξανά ο σκοπός τους και τοποθετείται σε νέες βάσεις γιατί θεωρούνται τώρα «...κυρίαρχα **χώρος αγωγής και ασφαλούς διαμονής** για παιδιά προσχολικής ηλικίας...».

Πιο συγκεκριμένα έχουν σκοπό:

«Να παρέχουν **ενιαία προσχολική αγωγή** σύμφωνα με τα πλέον σύγχρονα επιστημονικά δεδομένα.

Να βοηθούν τα παιδιά να **αναπτυχθούν ολόπλευρα**, σωματικά, νοητικά, συναισθηματικά και κοινωνικά.

Να **εξαιλείφουν** κατά το δυνατό, **τις διαφορές** που τυχόν προκύπτουν από το πολιτιστικό, οικονομικό και μορφωτικό επίπεδο των γονέων τους.

Να **εξυπηρετούν τους γονείς** και παράλληλα να τους **ευαισθητοποιούν** πάνω σε θέματα σύγχρονης παιδαγωγικής και ψυχολογίας.

Να βοηθούν τα παιδιά προσχολικής ηλικίας στην **ομαλή μετάβασή** τους από το οικογενειακό στο σχολικό περιβάλλον.

Να παρέχουν **ημερήσια διατροφή και φροντίδα** στα παιδιά που φιλοξενούν τηρώντας τους **κανόνες υγιεινής και ασφάλειας**.

Σχολιάζοντας το νέο θεσμικό πλαίσιο μπορούμε να επισημάνουμε ότι δε θεωρούνται οι παιδικοί σταθμοί, όπως με τα προηγούμενα θεσμικά πλαίσια, χώροι **ημερήσιας περίθαλψης, ενδιαίτησης, διατροφής, διαπαιδαγώγησης και ψυχαγωγίας**, αλλά **χώροι αγωγής και ασφαλούς διαμονής**.

Ως προς το σκοπό τους παρατηρούμε ότι παρουσιάζεται πιο ολοκληρωμένος διότι επιδιώκουν την **παροχή ενιαίας προσχολικής αγωγής** για όλα τα παιδιά, την **ολόπλευρη ανάπτυξή τους**, την **προσφορά αντισταθμιστικής αγωγής** για την εξάλειψη των διαφορών, την **εξυπηρέτηση των γονέων** και την **παροχή ημερήσιας διατροφής και φροντίδας** στα παιδιά που φιλοξενούν.

Το θέμα της συγκρότησης των Παιδικών Σταθμών σε Τμήματα, *ανάλογα με την ηλικία τους*, ρυθμίζεται από το άρθρο 12 του Πρότυπου Κανονισμού Λειτουργίας, στο οποίο προβλέπεται η σύσταση Βρεφικών και Νηπιακών Σταθμών ως εξής:

«1. Κάθε **Βρεφικός** Σταθμός πρέπει να συγκροτείται:

α) Από τμήματα βρεφών 6 μηνών-1,5 ετών.

β) Από τμήματα βρεφών 1,5 ετών-2,5 ετών.

«1. Κάθε **Νηπιακός** Σταθμός πρέπει να συγκροτείται:

α) Από τμήματα νηπίων 2,5 ετών -3,5 ετών.

β) Από τμήματα νηπίων 3,5 ετών-4,5 ετών.

γ) Από τμήματα νηπίων 4,5 ετών-6 ετών».

Με βάση τη ρύθμιση αυτή μπορούμε να κάνουμε τις εξής παρατηρήσεις:

1) Ο Πρότυπος Κανονισμός υποχρεώνει τη συγκρότηση των τμημάτων με την προβλεπόμενη ηλικιακή κατάταξη που καθορίζει, γράφοντας τη φράση «...πρέπει να συγκροτούνται» και δε δίνει δυνατότητα συγκρότησης με τη φράση «...δύνανται να συγκροτηθούν».

2) Μειώνεται η κατώτερη ηλικία εγγραφής των βρεφών στους Βρεφικούς Σταθμούς σε σχέση με τη ρύθμιση του 1988 κατά 2 μήνες και γίνεται τώρα 6 μήνες, παρέχοντας τη δυνατότητα σε περισσότερα παιδιά να φιλοξενηθούν σε αυτούς.

3) Τοποθετεί αυθαίρετα όριο ηλικίας το μισό του έτους, π.χ. 1,5 ετών, 2,5 ετών, 3,5 ετών, 4,5 ετών και όχι την αρχή του έτους.

Οι ιδιωτικοί παιδικοί σταθμοί στην Ελλάδα

□ Η πρώτη φορά που δόθηκε η δυνατότητα στους ιδιώτες επιχειρηματίες να ιδρύουν παιδικούς σταθμούς ήταν το 1970, με την Υπ. Απόφαση Αριθ. 16338/07-11-1970, (ΦΕΚ 838B).

Στο άρθρο 4, παραγ. 1 του πρώτου αυτού θεσμικού πλαισίου, προβλέπεται το Νηπιακό Τμήμα του Παιδικού Σταθμού να περιλαμβάνει νήπια ηλικίας από 2 ½ μέχρι 5 ½ ετών.

Στην παραγ. 2 του ίδιου άρθρου 4 προβλέπεται για το Βρεφικό τμήμα του Παιδικού Σταθμού να περιλαμβάνει βρέφη ηλικίας από 0-2 ½ ετών.

«1. Το Νηπιακόν Τμήμα του Παιδικού Σταθμού περιλαμβάνει νήπια ηλικίας 2 ½-5 ½ ετών...».

«2. Το Βρεφικόν Τμήμα του παιδικού Σταθμού περιλαμβάνει βρέφη ηλικίας 0-2 ½ ετών...».

Εκείνο που διαπιστώνεται από τις ρυθμίσεις αυτές είναι δόθηκε η δυνατότητα για πρώτη φορά να εγγράφονται στον ιδιωτικό Βρεφικό σταθμό βρέφη ηλικίας από 0 μέχρι 2 ½ έτη.

□ Ένα άλλο θεσμικό πλαίσιο που επιτρέπει στους φορείς Ιδιωτικού Δικαίου να ιδρύουν βρεφονηπιακούς σταθμούς ήρθε μετά από 27 χρόνια, το 1997 με την Υπ. Απόφαση Αριθ. Π2β/οικ. 2808/15-07-1997, ΦΕΚ 645B/1997. Με την απόφαση αυτή ιδρύονται οι Μονάδες Φροντίδας, προσχολικής αγωγής και Διαπαιδαγώγησης (Βρεφικών-Παιδικών-Βρεφονηπιακών Σταθμών, Μονάδες Φύλαξης Βρεφών και νηπίων) Μονάδες (Φ.Π.Α.Δ.)

Οι Μονάδες Φ.Π.Α.Δ. ανάλογα με την ηλικία των παιδιών που μπορούν να φιλοξενηθούν διακρίνονται σε κατηγορίες όπως:

α) Βρεφικούς Σταθμούς για βρέφη από 2 μηνών μέχρι 2,5 ετών.

β) Παιδικούς Σταθμούς για παιδιά από 2,5 ετών μέχρι την ηλικία εγγραφής τους στο δημοτικό σχολείο.

γ) Βρεφονηπιακούς Σταθμούς για βρέφη και παιδιά από 2 μηνών μέχρι και την ηλικία εγγραφής τους στο Δημοτικό Σχολείο.

Σε σύγκριση με το προηγούμενο θεσμικό πλαίσιο του 1970 (ΦΕΚ 838B) ο καθορισμός της κατώτερης ηλικίας εγγραφής των βρεφών στον Παιδικό Σταθμό, σε 2 μήνες δεν αιτιολογείται, αφού στο προηγούμενο θεσμικό πλαίσιο ήταν 0 μήνες.

📖 Το επόμενο θεσμικό πλαίσιο καθιερώθηκε το 2002 με την Υπ. Απόφαση Αριθ. Π1β/Γ.Π. οικ. 116847, (ΦΕΚ 1519B/ 04-12-2002), «*Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Βρεφονηπιακών Σταθμών Ολοκληρωμένης Φροντίδας από Δημοτικές Επιχειρήσεις...και φορείς Ιδιωτικού Δικαίου*».

Στο άρθρο 1, παραγ. 1 της απόφασης καθορίζεται οι Βρεφονηπιακοί Σταθμοί αυτής της μορφής να φροντίζουν παιδιά προσχολικής ηλικίας από 8 μηνών έως 6,5 ετών, ενώ στην παράγρ. 2 του ίδιου άρθρου προβλέπεται η συγκρότηση τμημάτων.

«Οι Βρεφονηπιακοί Σταθμοί Ολοκληρωμένης Φροντίδας (ΒΣΟΦ), διαθέτουν απαραίτητα τα παρακάτω τμήματα.

α) *Τμήμα Βρεφών για βρέφη από 8 μηνών μέχρι 2,5 ετών*

β) *Τμήμα νηπίων για παιδιά από 2,5 ετών μέχρι 6,5 ετών*»

Στο νέο αυτό θεσμικό πλαίσιο παρατηρείται ξανά διαφοροποίηση στην κατώτερη ηλικία εγγραφής των βρεφών στους βρεφονηπιακούς σταθμούς, η οποία θα είναι οι 8 μήνες, σε σχέση με τα προηγούμενα που προέβλεπαν, αυτό του 1970 από 0 μήνες και αυτό του 1997 από 2 μήνες.

📖 Το πιο πρόσφατο θεσμικό πλαίσιο, το ΠΔ 99/2017, (ΦΕΚ 141Α), για την αδειοδότηση των Παιδικών σταθμών, επαναλαμβάνει στο άρθρο 1, τις ρυθμίσεις του θεσμικού πλαισίου του 1997, (ΦΕΚ 645B), το οποίο προέβλεπε να φιλοξενοούνται τα βρέφη στους Βρεφικούς Σταθμούς από 2 μηνών μέχρι 2,5 ετών και στους Παιδικούς Σταθμούς τα νήπια από 2,5 ετών μέχρι την ηλικία εγγραφής τους στην υποχρεωτική εκπαίδευση, (Νηπιαγωγείο).

Συμπεράσματα

Συνοψίζοντας τα ερευνητικά δεδομένα τα οποία προέκυψαν από τη μελέτη των επιστημονικών απόψεων για τη διαίρεση της παιδικής ηλικίας σε περιόδους, αλλά και από τη διερεύνηση του θεσμικού πλαισίου που καθιέρωσε η Πολιτεία για να καθορίζει κάθε φορά την ηλικία εισαγωγής των βρεφών και των νηπίων στους Βρεφονηπιακούς σταθμούς διαπιστώνουμε ότι:

Η ηλικία ένταξης των παιδιών στους Βρεφονηπιακούς Σταθμούς, η οποία καθορίστηκε νομοθετικά από την Πολιτεία στα διάφορα θεσμικά πλαίσια τα οποία ίσχυσαν διαχρονικά, δεν ήταν σταθερή και κυμαίνονταν από 0 μέχρι 8 μήνες χωρίς να προβάλλεται κανένας λόγος γι' αυτή την αυξομείωση.

Σε ότι αφορά τα νήπια, η ηλικία εισαγωγής τους ήταν άλλοτε τα 3 και άλλοτε τα 2,5 έτη, χωρίς να αιτιολογείται και πάλι αυτή η διαφοροποίηση.

Σχετικά με την ανώτερη ηλικία μέχρι την οποία μπορούσαν τα παιδιά να παραμένουν στους παιδικούς σταθμούς διαπιστώνουμε ότι όλο το προηγούμενο διάστημα επειδή η Πολιτεία δεν είχε τη δυνατότητα να λειτουργήσει το Νηπιαγωγείο σε όλη τη χώρα για τις ηλικίες των 4-6 ετών, έδινε τη δυνατότητα να φιλοξενοούνται στους Παιδικούς σταθμούς νήπια αυτής της ηλικίας.

Έχοντας υπόψη τα επιστημονικά δεδομένα για τη διαίρεση της παιδικής ηλικίας σε στάδια, μπορούμε να διαπιστώσουμε ακόμη ότι η πρακτική που εφαρμόστηκε για τους παιδικούς σταθμούς με τον αυστηρό καθορισμό του ορίου ηλικίας δεν έγινε πάντα με παιδαγωγικά ή κοινωνικά κριτήρια, αλλά με πολιτικά και οικονομικά, ανάλογα με τις οικονομικές δυνατότητες της χώρας.

Στη σημερινή χρονική περίοδο και με βάση τα νέα δεδομένα που έχουν προκύψει με την καθιέρωση της υποχρεωτικής προσχολικής αγωγής από την ηλικία των 4 ετών στο Νηπιαγωγείο οι Βρεφονηπιακοί σταθμοί χρειάζεται να ικανοποιήσουν τις αυξημένες ανάγκες όλων των βρεφών και νηπίων ηλικίας 0-4 ετών.

Αυτές οι ηλικίες δεν είχαν προτεραιότητα για τη φιλοξενία τους μέχρι σήμερα στον περιορισμένο αριθμό των διαθέσιμων μονάδων βρεφονηπιακών σταθμών, διότι προτιμούνταν οι μεγαλύτερες ηλικίες.

Επειδή οι αυξημένες ανάγκες, των εργαζομένων γονέων των παιδιών ηλικίας 0-4 ετών που υπάρχουν, πιέζουν να δοθεί λύση στο πρόβλημά τους, είτε σαν φύλαξη, είτε σαν απασχόληση, είτε σαν διαπαιδαγώγηση είναι ανάγκη να γίνει αναπροσαρμογή του θεσμικού πλαισίου για τη συγκρότηση των τμημάτων βρεφών και νηπίων με τη μείωση της ηλικίας ένταξης των βρεφών στους Βρεφονηπιακούς Σταθμούς από τα δύο έτη και εξή μήνες στα δύο έτη.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Cole M., Cole S.,** (2002), *Η ανάπτυξη των παιδιών, τόμος Ι*, Τυπωθήτω, Γ. Δαρδανός, Αθήνα.
- Debesse M.,** (1973), *Ψυχολογία του παιδιού*, Κένταυρος, Αθήνα.
- Fhyllis M. Click,** (2005), *Διοίκηση μονάδων προσχολικής και σχολικής αγωγής*, Έλλην, Αθήνα.
- Αμερικανική Παιδιατρική Εταιρεία,** (2000), *Η φροντίδα του μωρού και του μικρού σας παιδιού από τη γέννηση έως τα 5 του χρόνια*, Ποταμός, Αθήνα.
- Δαράκη Π., Χατζηκωνσταντίνου Φ.,** (1981), *Παιδικοί Σταθμοί και Νηπιαγωγεία*, Δίπτυχο, Αθήνα.
- Δημητρίου-Χατζηνεοφύτου Λ.,** (2001), *Τα 6 πρώτα χρόνια της ζωής*, Ελληνικά ράμματα, Αθήνα.
- Ηλιού Μ.,** (1986), *Προσχολική Αγωγή και κατάρτιση Νηπιαγωγών*, στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, (1986), *Παιδαγωγικό Συμπόσιο. Προσχολική Αγωγή και κατάρτιση Νηπιαγωγών*, Βόλος, 23-24 Σεπτεμβρίου 1985, Αθήνα.
- Καλλιάφας Σ.,** (1956), *Τα πρώτα πέντε παιδικά έτη*, ΧΕΕΛ, Αθήνα
- Κατέβας Γ.,** (1998), *Η προσχολική αγωγή ως θεσμός*, ΟΕΔΒ, Αθήνα.
- Νικολάου-Παπαναγιώτου Α.,** (χ.χ.), *Παιδική ανάπτυξη. Τι πρέπει να γνωρίζετε για την ανάπτυξη παιδιού 3-6 ετών. Ιατρικές, κοινωνικές & παιδαγωγικές συμβουλές*, Υπουργείο Υγείας και Πρόνοιας.
- Παπαπροκοπίου Ν.,** (2003), *Δημόσιοι παιδικοί σταθμοί: Χθες, σήμερα, αύριο*, στο Ε.Α.ΑΔ.ΑΠ., (2003), *Προς μια συνεργατική και συμμετοχική επιμόρφωση στην προσχολική αγωγή*, εκδ. Τυπωθήτω-Γ. Δαρδανός, Αθήνα.
- Παρασκευόπουλος Ι.,** (χ.χ.), *Εξελικτική Ψυχολογία, τόμοι 3*, Αθήνα.
- Στυλιαράς Ε.,** (1974), *Ψυχολογία του αναπτυσσόμενου ανθρώπου*, Ιωάννινα.

Νομοθεσία

- 1926, Ν.Δ., *Περί Εθνικών Παιδικών Σταθμών*, (ΦΕΚ 379Α)
- 1935, Α.Ν., *Περί Εθνικών Παιδικών Σταθμών*, (ΦΕΚ 527Α)
- 1937, Υ.Α. *Περί εγκρίσεως Κανονισμού Εθνικών Παιδικών Σταθμών*, Αριθ. 72148/28-05-1937, Υπουργείον Κρατικής Υγιεινής και Αντιλήψεως, Διεύθυνσις Δημοσίας Αντιλήψεως, Τμήμα Αγαθοεργών Ιδρυμάτων.
- 1970, Υ.Α., *Περί εγκρίσεως Κανονισμού ιδρύσεως και λειτουργίας Παιδικών Σταθμών υπό ιδιωτών επιχειρηματιών*. (ΦΕΚ 838Β_1970).

- 1977, Υ.Α., *Περί εγκρίσεως Κανονισμού Λειτουργίας Εθνικών Παιδικών Σταθμών και Εθνικών Αγροτικών Παιδικών Σταθμών*, Αριθ. Γ2/οικ. 4185/26-05-1977, (ΦΕΚ 571Β).
- 1988, Υ.Α., *Έγκριση κανονισμού λειτουργίας των Κρατικών Παιδικών Σταθμών και των Κρατικών Βρεφονηπιακών Σταθμών*, Αριθ. Γ2α/οικ. 41 0 8/02-08-1988, (ΦΕΚ 546Β)
- 1997, Υ.Α., *Προϋποθέσεις ίδρυσης και λειτουργίας Μονάδων ..Προσχολικής Αγωγής ... από ιδιωτικούς φορείς*. (ΦΕΚ 645Β__1997).
- 2002, Υ.Α., *Ίδρυση και λειτουργία Βρεφονηπιακών Σταθμών ολοκληρωμένης φροντίδας...*(ΦΕΚ 1519Β__2002).
- 2002, Υ.Α., *Πρότυπος κανονισμός λειτουργίας παιδικών σταθμών...*(ΦΕΚ 497Β_2002).
- 2017, Υ.Α., *Αδειοδότηση και λειτουργία ΠΣ και Βρεφονηπιακών*, Π.Δ. 99/2017, (ΦΕΚ 141Α).